

УДК 330.341. 1:332.122

Двігун А. О.

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій

Гуменюк А. М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Мокий А. І.

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій,

Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ І ЗАВДАНЬ ПРОГРАМИ ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ

Проаналізовано характеристики системної кризи української державності, яка загострилася в кінці 2013 і на початку 2014 рр. Узагальнено особливості інноваційного розвитку регіонів, у тому числі депресивних, та доведено, що цей напрямок потребує створення розвиненої регіональної інноваційної інфраструктури. Розглянуто пріоритетні напрямки модернізації стратегії регіонального розвитку у контексті формування цілей і завдань програми діяльності уряду України.

Ключові слова: регіональний розвиток, модернізація стратегії, програма діяльності уряду України.

Постановка проблеми. Безумовна актуальність і важливість програмних цілей і завдань Кабінету Міністрів не заперечує необхідності обговорення концептуальних положень стратегії розвитку держави, особливо потенційно депресивних і неконкурентоспроможних регіонів, «старопомислових» галузей та секторів національної економіки. Значимо, що зорієнтованість на розв'язання невідкладних гострих проблем суспільно-політичної і соціально-економічної кризи залишає поза увагою такі напрями і сфери дій, як зміцнення економічної безпеки держави, конкурентоспроможності національної економіки, удосконалення регіональної політики, зокрема її інноваційно-інвестиційної та антидепресивної компонент.

Обґрунтування раціонально доцільних заходів у цих сферах, як і зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування у процесі реформи адміністративно-територіального устрою (АТУ), потребує врахування таких чинників, як:

- негативний зовнішній вплив на національну безпеку держави та посилення внаслідок цього дезінтеграційних тенденцій;
- зовнішня протидія євроінтеграційним прагненням громадян України;
- перспективи і негативні наслідки повномасштабного розгортання торговельної війни з Російською Федерацією;
- запровадження автономної системи преференцій та підписання економічної частини Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, лібералізація візового режиму для громадян України;
- нагромаджені в минулому системні проблеми нелегітимності права власності, структурних деформацій у формі тінізації економіки, поширення корупції, депресивності «старопромислових» галузей і агропромислового сектора економіки.

Необхідне поєднання реформ АТУ чи інших сфер державного управління та секторів економіки з вирішенням завдань удосконалення інституціонального базису політики регіонального розвитку. Насамперед йдеться про регіон як демонстраційну, «пілотну» площадку для апробації радикальних реформаторських заходів та їх поширення в інших регіонах України.

В умовах, що склалися, видаються найважливішими і першочерговими такі цілі і завдання, як: суспільна легітимізація права приватної власності; радикальна протидія тіншовій економіці та корупції; зміцнення міжрегіональної інтеграції і

цілісності держави в процесі реформи АТУ; розробка і реалізація апробованих світовою практикою форм і засобів антидепресивної політики та структурної інтеграції в Європейський Союз на регіональному рівні.

Конкретизація вказаних цілей і завдань потребує детального обґрунтування і критичного обговорення, яке повинно спиратися на ґрунтовний аналіз і моніторинг результатів реалізації Стратегії соціально-економічного розвитку Запорізької області на 2007-2013 рр. (з наступними змінами і доповненнями) [1, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні (А. Філіпенко, В. Чужиков, В. Будкін, І. Бабець) і зарубіжні (М.Г. Вожняк, Я. Гордон) дослідники-регіоналісти – вказують на істотну зміну парадигми регіональної політики Європейського Союзу. Йдеться про трансформацію системи «... розподілу ресурсів і дотримання принципу субсидіарності» в систему «...власні ресурси і власна відповідальність за їх використання та розвиток».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Врахування такого методологічного підходу істотно змінює й концептуальні положення реформи АТУ саме в аспекті зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування. Проте, окремої уваги потребує депресивний характер розвитку регіонів, особливо «старопромислових», а також сільських територій і поселень, орієнтованих на виробництво монокультур рослинництва, малих міст і селищ міського типу з фактично зруйнованою легальною економічною діяльністю.

Мета статті. Головною метою цієї статті є окреслення концептуальних положень модернізації стратегії регіонального розвитку в контексті цілей і завдань програми діяльності уряду України.

Виклад основного матеріалу. Саме в південно-східних промислово-розвинених регіонах (Донецька, Луганська, Запорізька, Дніпропетровська, Одеська, Херсонська, Миколаївська області) окремі райони та сільські поселення, через віддаленість від обласних центрів характеризуються значною депресивністю розвитку [2, с. 449-457].

Запорізька область входить до групи регіонів, які складають основу промислово-економічного й інтелектуального потенціалу України. Тут зосереджені практично всі основні галузі промисловості: електроенергетика, металургія, машинобудування, металообробка, хімічна промисловість з відносно високим рівнем інноваційної активності.

При цьому не всі райони і міста області характеризуються високим рівнем соціально-економічного розвитку. Наприклад, для Розівського району властиві такі показники: чисельність працездатних осіб на 1 квітня 2012 р. – 8288 осіб, чисельність міського населення – 3453 ос. (36,5%), чисельність сільського населення – 6009 ос. (63,5%). Недостатня підприємницька активність (на території району розташовано: одне підприємство промисловості та сфери послуг, де працює 12 ос., вісім сільськогосподарських підприємств, в яких задіяні 519 ос.), високий рівень безробіття (чисельність працюючих – 5960 ос., безробітних – 1186 ос., або 14,3%), та старіння населення (численність пенсіонерів – 3234 ос., або 39%) підтверджують реальну депресивність розвитку району в стратегічній перспективі. Подальший розвиток подібних субрегіонів (Куйбишевський, Чернігівський, Приморський райони) також не може бути забезпечений лише завдяки державній підтримці, навіть за умов її надання [3].

Належний інноваційний розвиток регіонів, у тому числі депресивних, потребує створення розвиненої регіональної інноваційної інфраструктури з одночасною внутрішньо- і міжрегіональною координацією, підтримкою інноваційних структур різних типів, підрозділів некомерційного партнерства, громадських рад при державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування.

Стимулювання процесів інфраструктурного оновлення та комплексного соціально-економічного розвитку регіонів як головний напрям інноваційного розвитку передбачає насамперед:

- поглиблення інтеграції регіональних освітніх і наукових інфраструктур через посилення зв'язків між регіональними відділеннями НАН України, НДІ, освітніми закладами та підприємствами;

- стимулювання створення «академічного інноваційного поясу» навколо регіональних центрів НАНУ, вищих навчальних закладів (ВНЗ) та інноваційних мереж підприємств;

- радикальне збільшення кількості інноваційно-активних підприємств через надання «місцевих преференцій» для малого і середнього бізнесу, посилення інноваційно-модернізаційної компоненти приватизаційних процесів, застосування системи державно-приватного партнерства в регіоні;

- використання показника «інноваційності» як одного з основних статистичних критеріїв рейтингування регіонального розвитку і оцінки діяльності органів державного управління;

- сприяння розробці та впровадженню регіональних та міжрегіональних цільових програм інноваційного розвитку на основі досвіду інших регіонів України та країн ЄС;

- впровадження єдиних стандартів і методології інтегральної оцінки показників інноваційного розвитку регіонів з використанням досвіду країн ЄС-12.

Програмування інноваційного розвитку на регіональному рівні потребує чіткого визначення з залученням представників бізнесу, громадського середовища стратегічних пріоритетів і засобів активізації інноваційної діяльності регіону, формування та впровадження регіональних інноваційних програм та масштабних проектів. З огляду на викладене вище, пропонуються такі заходи:

- 1) підготовка проектів створення технопарку, інтеррегіональних і міжрегіональних технологічних центрів, центрів стратегічних послуг і трансферу технологій, внутрішньорегіональних мереж підтримки інноваційного бізнесу;

- 2) розробка і затвердження регіональної програми інноваційного розвитку в доповнення до скоригованої Стратегії соціально-економічного розвитку Запорізької області на 2007-2013 рр. після аналізу результатів її виконання та коригування цілей і завдань на 2015-2025 рр.;

- 3) активізація інституціональної інтеграції регіональної інфраструктури інноваційного розвитку з іншими регіонами України та країн ЄС-12 в умовах укладення економічної частини Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, приєднання до Рамкової програми у галузі конкуренції та інновацій, до мережі європейських центрів бізнесу та інновацій, Європейської асоціації приватних та венчурних капіталів;

- 4) здійснення заходів зміцнення внутрішньої і міжрегіональної інтеграції у науково-технологічній та інноваційній сфері, зокрема створення міжрегіонального центру інноваційного розвитку з передачею на конкурсних засадах функцій координації та організації діяльності однієї з державних (недержавних) установ (організацій);

- 5) розробка та подання на затвердження центральних органів державного управління з залученням районних та міських державних адміністрацій і рад депутатів техніко-економічного обґрунтування запровадження преференційного режиму стимулювання інноваційної діяльності в області з розвитком його в технопарк м. Запоріжжя;

- 6) розробка та запровадження в провідних вищих навчальних закладах м. Запоріжжя проектів створення академічних бізнес-інкубаторів інноваційного спрямування з використанням досвіду країн ЄС-12;

- 7) ініціювання передачі повноважень і функцій з управління і розвитку науково-технологічної та інноваційної сфери, трансферу технологій, захисту інтелектуальної власності до Головного управління економіки обласної державної адміністрації.

Можливим і своєчасним видається створення мережі академічних інноваційних бізнес-інкубаторів провідних вищих навчальних закладів м. Запоріжжя та області, асоціативних утворень підприємців та роботодавців області торгово-промислової палати для вирішення таких завдань: забезпечення мотивація створення перспективних інноваційних проектів та їх відбору для державної підтримки; інформаційно-консультативний супровід проектів; створення умов для повноцінного творчого процесу; залучення підприємств-учасників інкубаторів, різних сфер діяльності, підприємців із значним творчим та інноваційним потенціалом; до інноваційного процесу; створення та ефективне функціонування Internet-ресурсу як платформи віртуального інкубатора; інформаційно-юридична допомога в патентно-ліцензійних операціях та захисті права промислової власності; експертно-консультаційна підтримка реалізації перспективних ідей та інноваційних проектів; підвищення інвестиційної привабливості проектів, допомога підприємцям у заснуванні інноваційного бізнесу [4, с. 112].

Реалізація завдань масштабного проекту створення технопарку в м. Запоріжжі, очевидно, потребує значних часових, фінансових і організаційно-інституціональних ресурсів. На початковому, передпроектному етапі можливе поєднання процесу вирішення цих завдань з формуванням інформаційного кластера та кластера електронної промисловості виробництва напівпровідних матеріалів, силових дискретних приладів, мікроелектроніки.

тронної продукції та радіотехнічного обладнання, для створення яких на даний час існує необхідний потенціал і зацікавлені учасники. Розробка і реалізація проектів кластерів та проектів державно-приватного партнерства (ДПП) в інноваційній і науково-технологічній сферах, щонайменше, забезпечить отримання досвіду і демонстраційного ефекту.

Одним з напрямків подолання депресивності сільських територій є узгодження інтересів бізнесу, сільської влади на основі єдиної методології стратегічного планування. Доцільно для кожного субрегіону (сільського району, поселення малого міста) розробити стратегії розвитку і генеральні схеми територіального планування на п'ятнадцять років, а також оперативні (дворічні) програми соціально-економічного розвитку та формування інвестиційно-інноваційної інфраструктури, покращення якості і конкурентоспроможності наявних трудових ресурсів.

Ефективна взаємодія органів місцевого самоврядування із регіональними органами державного управління потребує зміцнення співпраці з великими компаніями, малим і середнім бізнесом на основі державно-приватного партнерства (ДПП) в малих містах і сільських поселеннях, удосконалення законодавчої і нормативно-розпорядчої бази застосування ДПП з урахуванням реальної практики взаємодії державних органів управління з бізнесом, а також фінансової і організаційно-кадрової підтримки формування інститутів ДПП (інформаційних центрів, системи підготовки і атестації спеціалістів, венчурного фінансування). З огляду на вказане, назрілою видається розробка загальнодержавної Концепції розвитку ДПП і соціального підприємництва з одночасним формуванням відповідної інституціональної інфраструктури.

Внутрішньо- і міжрегіональна інтеграція може бути здійснена насамперед за умови посилення регулюючої ролі держави на національному рівні. Саме державні інститути повинні формувати інтеграційні механізми, забезпечення інтенсифікації інтеграційних процесів на мезо- та макрорівнях управління. Поряд з цим важливою передумовою активізації міжрегіонального інтеграційного процесу повинна стати економічна зацікавленість та ініціатива органів влади, громадянського суспільства регіонів.

Характеристики системної кризи української державності, яка загострилася в кінці 2013 і на початку 2014 року під впливом зовнішніх чинників і внутрішньо-національної нестабільності та неадекватності держави, проявляються особливо на регіональному і субрегіональному рівнях ієрархії управління. В цих умовах проведення реформи АТУ, вірогідно, посилюватиме загрози національній, у тому числі економічній безпеці держави та регіонів. Саме цим обумовлена необхідність прийняття відповідальності за ефекти заходів реформи АТУ та суміжних сфер суспільства і економіки на регіональну владу і місцеве самоврядування реально діючі самоорганізації населення. Звідси виникає потреба в радикальних змінах інституціонального базису функціонування громади району, міста, сільського поселення, спрямованого на розв'язання найгостріших проблем соціально-економічної безпеки особи, економіки регіону. Концептуальними засадами здійснення таких змін визначимо:

– гостроту і важливість проблеми (демографічна, екологічна безпека, депресивність регіональної економіки, якість життя населення, конку-

рентоспроможність, незахищеність особи і права власності);

– мінімізацію витрат на здійснення реформаторських заходів за рахунок використання економічних форм, методів, досвіду європейських країн, концентрації інтелектуальних, у тому числі експертно-консультаційних та інформаційних чинників;

– пілотний характер, орієнтований на демонстраційний ефект полюсів зростання в середньостроковій перспективі і довгостроковий ефект економічної безпеки розвитку регіону, субрегіону, сільського населення, міста.

Висновки і пропозиції. З врахуванням викладеного окреслимо пріоритетність таких системних заходів для здійснення в Запорізькій області:

1. Техніко-економічне обґрунтування реалізації пілотної програми суспільної легітимізації права власності звільненням від оподаткування прибутку від інвестиційної діяльності у таких сферах і секторах економіки та суспільства, як охорона здоров'я і довкілля, наука і освіта, інноваційна діяльність.

2. В розвиток програми заходів суспільної легітимізації права власності доцільна в короткотерміновому часовому горизонті планування (одинари роки) розробка і реалізація пілотних проектів адаптування досвіду європейських країн із створення у Запорізькій області: інформаційного кластера; кластера екологічнобезпечного і технологічного інвестування; агропромислового кластера; технопарку в м. Запоріжжя; масштабного інноваційного проекту переробки і утилізації спеціальних відходів, твердих побутових відходів у моноспеціалізованих містах області.

3. Формування інтегрованої в інститути Спільних торговельної науково-технологічної, інноваційної політики Європейського Союзу експертно-консультаційної мережі (торгівельної, інвестиційно-інноваційної, науково-освітньої діяльності обміну послугами) для зовнішньоекономічної діяльності підприємств регіонів України з країнами ЄС, захисту економічних інтересів на зовнішніх ринках використанням потенціалу наукових Центрів НАН України торгово-промислових палат регіонів України, центрів науково-технічної інформації наукових та освітніх установ і закладів.

4. Оперативний моніторинг і прогнозна оцінка наслідків надання Україні Європейським Союзом автономних торгових преференцій (АТП), підписання і ратифікації повного тексту Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС для економіки Запорізької області.

5. Створення експертно-консультаційної інфраструктури зміцнення конкурентних позицій підприємства області з урахуванням геополітичних викликів, у тому числі освоєння нових мегарегіональних ринків (Турецької Республіки, Китайської Народної Республіки), захисту економічних інтересів на традиційних ринках країн Митного Союзу.

6. В процесі розробки і реалізації пілотних проектів і програм концептуально важливою видається активізація участі всіх структурних елементів соціально-економічної системи регіону: органів державного управління, економічних агентів і, особливо, громадянського середовища у вирішенні стратегічних завдань створення передумов і потенціалу розвитку на основі економічних інновацій в заходи зміцнення соціально-економічної, у тому числі зовнішньоекономічної, екологічної безпеки регіону та особи.

7. Здійснення комплексу заходів із зміцнення психологічної стабільності населення області в умовах соціально-політичної і економічної кризи негативного зовнішнього впливу на розвиток України та її регіонів.

Таким чином, необхідна концентрація фінансових, управлінських та інформаційно-консультаційних ресурсів для посилення внутрішньо-регіональної і міжрегіональної інтеграції з апробацією ефективного досвіду розвинених країн у створен-

ні муніципальних асоціацій, професійних мереж, співпраці на проектній основі органів місцевого самоврядування, проведення спільних тендерів, формування спільних підрозділів, підприємств спільної власності акціонерних компаній для реалізації масштабних інвестиційно-інноваційних програм і проектів в пріоритетних напрям охорони довкілля, енергозбереження, охорони здоров'я, освіти, структурної перебудови «старопромислових» галузей, депресивних сільських поселень і малих міст.

Список літератури:

1. План заходів на 2011 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.09.2010 за № 1794-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Круп'як І.Й. Вдосконалення системи фінансового забезпечення розвитку депресивних територій // Вісник Донецького національного університету, сер. В: Економіка і право. – 2009. – № 1. – С.449-457.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.org/>.
4. Федулова Л.І. Інноваційна економіка : підручник / Л.І. Федулова . – К.: Либідь, 2006. – 480 С.
5. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», затверджені постановою Верховної Ради України від 21.10.2010 за № 2632-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
6. Плотницька С. І. Інноваційний розвиток депресивних територій в умовах глобалізації / С. І. Плотницька // Міжнародна економічна політика : наук. журнал / ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; голов. ред. Д. Г. Лук'яненко. – 2012. – Спец. вип.: у 2 ч. – Ч. 1. – С. 172-177.
7. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики : учебник для вузов / А.Г. Гранберг. – 3-е изд. – М. : ГУ ВШЭ, 2003. – с. 418.
8. Новікова А. М. Депресивні території: європейський досвід та проблеми України / А. М. Новікова // Стратегічна парадигма. – 2000. – № 3-4. – С. 115.
9. Ткачук А. Депресивність територій: що це таке і як з ним боротись? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/www/?p=1216>.

Двигун А. О.

Запорожский институт экономики и информационных технологий

Гуменюк А. М.

Черновицкий торгово-экономический институт

Киевского национального торгово-экономического университета

Мокий А. И.

Запорожский институт экономики и информационных технологий,

Региональный филиал Национального института стратегических исследований

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В КОНТЕКСТЕ ЦЕЛЕЙ И ЗАДАНИЙ ПРОГРАММЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВИТЕЛЬСТВА

Резюме

Проанализированы характеристики системного кризиса украинской государственности, которые обострились в конце 2013 и в начале 2014 гг. Обобщены особенности инновационного развития регионов, в том числе депрессивных, и доказано, что это направление требует создания развитой региональной инновационной инфраструктуры. Рассмотрены приоритетные направления модернизации стратегии регионального развития в контексте формирования целей и задач программы деятельности правительства Украины.

Ключевые слова: региональное развитие, модернизация стратегии, программа деятельности правительства Украины.

Dvigun A. O.

Zaporizhzhya Institute of Economy and Information Technologies

Humenjuk A. M.

Chernivtsi Trade and Economics Institute

Kyiv National Trade and Economic University

Mokiy A. I.

Zaporizhzhya Institute of Economy and Information Technologies

Regional Branch of the National Institute of Strategic Studies

CONCEPTUAL POSITIONS OF MODERNIZATION OF STRATEGY OF REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF AIMS TASKS OF PROGRAM TO ACTIVITY OF GOVERNMENT

Summary

The characteristics of a systemic crisis of Ukrainian statehood, which intensified in late 2013 and early 2014 are analyzed. The features of innovative regional development, including depression, are generalized and proved that this area needs to create a developed regional innovation infrastructure. Priority areas of modernization of the regional development strategy in the context of the goals and objectives of the program of the Government of Ukraine formation are considered.

Key words: regional development, modernization strategy, a program of the Government of Ukraine.